

ראש השנה על ימים חודשים ושנים

עוד משחר ההיסטוריה, תנועת הכוכבים, השמש והירח בשמים לכדו את דמיונו של האדם שעה שהוא חי קרוב מאוד לטבע. מקובל להניח שעם התיישבות האדם ביישובי קבע, לפני כ- 15 אלף שנה, ופיתוח החקלאות עלה הצורך לזהות מתי צפוי גשם ומהו הזמן המתאים ביותר לזרוע או לקצור. מסיבה זו עלתה מאוד חשיבותן של התצפיות האסטרונומיות והתפקיד נמסר למספר אנשים, הכוהנים ואנשי הדת בדרך כלל, שהיו מורי נבוכים לחקלאים הקדומים במרחבי הזמן. אסטרונומים קדומים אלה בנו מצפה כוכבים מרשימים שתפקידם היה לעזור ולקבוע מתי עברה לה שנה ומתי צפוי הנילוס לעלות על גדותיו, אירוע רב חשיבות לפלאחים הקדומים באזור זה.

מובן שאנשים אלה זכו לכבוד רב וכאמור היוו למעשה את אנשי הדת- הכוהנים, שהקדישו את מרבית זמנם למעקב אחר גרמי השמים. הידע האסטרונומי התצפיתי השתפר מאוד וכבר היה ידוע שכוכבי הלכת, הירח והשמש נעים סביב רצועה צרה בשמים (מישור המלקה). גרמי שמים נעים אלה חולפים ב- 12 קבוצות כוכבים קבועות ולעולם לא בקבוצות כוכבים אחרות. התוכנים, אותם אסטרונומים קדמונים, הבחינו בעונתיות הקבוצות הזורחות בכל יום מוקדם יותר מיום האתמול, ולמעשה חזרות לאותו מקום קבוע בשמיים במחזוריות שנתית. כלומר היו קבוצות כוכבים קבועות ש"שלטו" (הופיעו) בשמי הקיץ, אחרות ששלטו בחורף, כך שבכל שנה חזרו אותן קבוצות לאותו מקום בדיוק. יש לזכור שבאותה תקופה (לפני כעשרת אלפים שנה) לא היו לוחות שנה וגם המושג "תאריך" עדין לא הומצא, ולכן כל תופעה מחזורית נוצלה בכדי להתמצא במרחבי הזמן. מחזוריות כזו מצאו הקדמונים באירועים אסטרונומיים שונים ובעזרתה יכלו להגדיר אורך תקופות שונות: מחזוריות הופעת קבוצות הכוכבים וכן מעקב אחרי אורך צל השמש המשתנה אף הוא בהתאם לעונה, **קבעו את שנת השמש (365 ימים לערך) שהיתה מדויקת יותר מ- 12 חודשי הירח (355 ימים לערך), לפחות מבחינת עיתוי עונות השנה, ולא היה צורך להכניס "תיקון" רציני בדמות חודש נוסף כל כמה שנים- שנה מעוברת ע"פ הלוח העברי שנחשב למתקדם, כך שחודש ניסן יהיה באביב ולא בחורף, כמו בלוח השנה המוסלמי למשל החסר את התיקון הזה.**

כאמור כבר אפשר היה להבחין בין כוכבי הלכת והירח שנעו באזור שכלל 12 קבוצות כוכבים שכונו "המזלות", לבין שאר קבוצות הכוכבים. אותם תצפיתנים שמו לב לפרטים שהופיעו בשמים כשאיורעים בעלי משמעות התרחשו, למשל שכאשר הופיע כוכב הלכת האדום בצורה בולטת, התרחש קרב עקוב מדם וכו. ..

במשך הזמן הצטבר ידע רב מסוג זה, ואותם תכנים (אסטרונומים) החלו להישאל לגבי עתידם של מלכים, קרבות שעמדו להתרחש ושאר אירועים ברומו של העולם העתיק בנוסף לחיזוי עונות השנה והמועדים החקלאיים. כעת ניתן להגיד שהאסטרונומים (הלומדים את התופעות השממיות) הפכו לאסטרונומים (הנותנים פרושים ארציים לתופעות השממיות). האסטרונומים גם אחראית לכך שהשבוע הוא בן שבעה ימים- כמספר גרמי השמים הנעים שהיו ידועים אז (שמש, ירח, כוכב חמה, נוגה, מאדים, צדק ושבתאי) ושמות הימים ניתנו בהתאם לשבעת הכוכבים הנעים האלה שקיבלו מעמד אלים כיאה למעמדם האסטרונומי Sunday: יום ראשון, על שם השמש - Monday, (Sun) יום ב' ע"ש הירח (Moon), יום ג' ע"ש מארס (מאדים), Mercredi יום ד' ע"ש מרקורי (כוכב חמה) ובהתאם יום ה' ע"ש צדק (יופיטר), יום ו' ע"ש נוגה (ונוס) ואת השבת נטל היפה שבכוכבי הלכת, שבתאי (סאטורן).

מכל האמור אפשר לומר שהתפתחות לוחות השנה והחלוקה לימים, חודשים וכו', הייתה אסטרונומית-אסטרונומית באופייה וחשוב לציין שחלוקה זו לא השתנתה משמעותית גם בימנו.